

PROTECȚIA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE PERSOANEI ÎN LUMINA PREVEDERILOR CODULUI PENAL ROMÂN

Lorina AVORNIC

Doctorandă, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene “Constantin Stere”,

Chișinău, Republica Moldova

em-ail: lorina.avornic@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-4240-4188>

Codul penal român protejează drepturile și libertățile fundamentale prin principiul legalității, care garantează că nimeni nu poate fi pedepsit pentru fapte neprevăzute de lege înainte de săvârșire. Acesta asigură drepturile inculpaților, inclusiv prezumția de nevinovăție și dreptul la un proces echitabil, protejându-i astfel de abuzuri și detenție arbitrară. În plus, Codul se aliniază standardelor internaționale prin interzicerea torturii, tratamentul inuman și discriminării, promovând astfel un mediu de justiție echitabil. Modificările recente reflectă angajamentul României de a îmbunătăți protecția juridică a indivizilor și de a adapta sistemul de justiție penală la normele internaționale. Aceste ajustări subliniază importanța echilibrului între aplicarea legii și respectarea drepturilor fundamentale, contribuind astfel la întărirea democrației și a statului de drept în România.

Cuvinte-cheie: Cod penal, legislație UE, reforme juridice, proces echitabil, drepturile omului.

PROTECTION OF THE PERSON'S FUNDAMENTAL RIGHTS AND FREEDOMS UNDER THE PROVISIONS OF THE ROMANIAN CRIMINAL CODE

The Romanian Criminal Code protects fundamental rights and freedoms through the principle of legality, which guarantees that no one can be punished for acts not foreseen by the law before they are committed. It ensures the rights of defendants, including the price of innocence and the right to a fair trial, thus protecting them from abuse and arbitrary detention. In addition, the Code aligns with international standards by prohibiting torture, inhuman treatment and discrimination, thus promoting a fair justice environment. The recent changes reflect Romania's commitment to ensure the legal protection of individuals and to adapt the criminal justice system to international norms. These adjustments underline the importance of the balance between law enforcement and respect for fundamental rights, thus contributing to the strengthening of democracy and the rule of law in Romania.

Keywords: Criminal Code, EU legislation, legal reforms, fair trial, human rights.

PROTECTION DES DROITS ET LIBERTÉS FONDAMENTAUX DE LA PERSONNE À LA LUMIÈRE DES DISPOSITIONS DU CODE PÉNAL ROUMAIN

Le code pénal roumain protège les droits et libertés fondamentaux par le principe de légalité, qui garantit que nul ne peut être puni pour des actes non prévus par la loi avant leur commission. Il garantit les droits des accusés, y compris la présomption d'innocence et le droit à un procès équitable, les protégeant ainsi des abus et de la détention arbitraire. De plus, le code s'aligne sur les normes internationales en interdisant la torture, les traitements inhumains et la discrimination, favorisant ainsi un environnement de justice équitable. Les récents changements reflètent l'engagement de la Roumanie

à améliorer la protection juridique des personnes et à adapter le système de justice pénale aux normes internationales. Ces ajustements soulignent l'importance de l'équilibre entre l'application de la loi et le respect des droits fondamentaux, contribuant ainsi au renforcement de la démocratie et de l'État de droit en Roumanie.

Mots-clés: Code pénal, législation de l'UE, réformes juridiques, procédure régulière, droits de l'homme.

ЗАЩИТА ОСНОВНЫХ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПОЛОЖЕНИЙ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РУМЫНИИ

Уголовный кодекс Румынии защищает основные права и свободы посредством принципа законности, который гарантирует, что никто не может быть наказан за действия, не предусмотренные законом, до их совершения. Он обеспечивает права обвиняемых, в том числе презумпцию невиновности и право на справедливое судебное разбирательство, тем самым защищая их от злоупотреблений и произвольного задержания. Помимо этого, Кодекс соответствует международным стандартам, запрещая пытки, бесчеловечное обращение и дискриминацию, тем самым способствуя созданию справедливой среды правосудия. Недавние изменения отражают стремление Румынии обеспечить правовую защиту частных лиц и адаптировать систему уголовного правосудия к международным нормам. Эти изменения подчеркивают важность баланса между правоохранительной деятельностью и соблюдением основных прав, способствуя тем самым укреплению демократии и верховенства закона в Румынии.

Ключевые слова: Уголовный кодекс, законодательство ЕС, правовые реформы, справедливый суд, права человека.

Introducere

Așa cum se știe, adoptarea Codului penal din 2009, intrat în vigoare la 1 februarie 2014, a constituit un pas important în procesul de legiferare a normelor juridice care, oglindind transformările profunde care s-au produs, ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană, în 2007, consacră și apără în mod corespunzător și pe baze noi europene relațiile social-juridice din țara noastră [21]. Este locul să subliniem că normele penale, în ansamblul lor, servesc la apărarea prin mijloace de drept penal atât a drepturilor personale, individuale, ale persoanei umane cât și a intereselor generale ale societății [7]. De aceea, printre principalele valori ale societății noastre, apărute, în subsidiar, de legea penală, se enumeră și persoana și drepturile acesteia [2, p. 48-58]. Prin edictarea normei de incriminare, adică a modelului legal, legiuitorul arată membrilor societății care trebuie să fie conduita lor pentru a evita aplicarea sancțiunii penale. Legiuitorul nu incriminează o faptă la întâmplare, ci numai după ce a observat în realitatea obiectivă că se comit fapte vătămătoare ori periculoase pentru valorile sociale

și își dă seama că astfel de fapte nu sunt izolate și pe cale de dispariție, ci, dimpotrivă, au tendințe de a se înmulți și a se repeta. Pentru a preveni [16] și combate o atare perspectivă legiuitorul folosește norma penală în care descrie aceste manifestări și le sancționează cu pedeapsa corespunzătoare gravității lor spre a constitui un avertisment pentru destinatarii legii penale și totodată un instrument de reprimare a faptelor de acest fel. Fără existența unei asemenea norme nu se poate concepe infracțiunea [1]; norma îi atribuie faptului concret “haina juridică” de infracțiune. Incriminarea este tocmai proclamarea unei acțiuni antisociale neconvenabile grupului social ca infracțiune (*criatio criminis sub specie juris*). Astfel, se poate ușor deduce că, apărarea persoanei și a drepturilor acesteia prin mijloace juridice în general, ca și prin mijloace de drept penal în special, constituie unul din principalele aspecte ale grijii față de om, manifestată în mod constant de legiuitor și de stat. Această interesantă idee, rezultă și din faptul că, legiuitorul român a optat pentru soluția care acordă prioritate ocrotirii persoanei, considerând că această valoare socială

trebuie în principal apărută, spre deosebire de codul penal anterior, care avea la bază soluția contrară de sistematizare [4, p. 14-15]. În această privință, mai reamintim că, încă în urmă cu două milenii, Titus Lucretius afirma: *vitaque manicipio nulli datur, omnibus usu* (viața nu este proprietatea nimănui, ci uzufructul tuturor), atrăgând astfel atenția asupra importanței valorii vieții persoanei [31, pp. 351-353]. Tot astfel, doctrina străină, admite că dreptul la viața este unul din drepturile personalității și chiar de mai mare importanță între celelalte drepturi.

Pentru elaborarea acestui articol, au fost utilizate următoarele metode de cercetare:

1. Analiza juridică: Examinarea detaliată a dispozițiilor din Codul penal român și a modului în care acestea protejează drepturile și libertățile fundamentale. 2. Comparativă: Evaluarea alineatelor legale în raport cu tratatele internaționale privind drepturile omului, pentru a evidenția conformitatea României cu aceste norme. 3. Revizuirea literaturii: Consultarea lucrărilor academice și a publicațiilor de specialitate pentru a fundamenta afirmațiile și a oferi o perspectivă mai largă asupra subiectului. 4. Analiza istorică: Studiul evoluției Codului penal și a legislației privind drepturile omului în România de-a lungul timpului pentru a înțelege contextul actual. Aceste metode au contribuit la o înțelegere mai profundă a subiectului și la formularea unor concluzii bine fundamentate.

Idei și discuții

În aceste condiții, s-a spus că grija față de viața omului – suprema valoare a normelor europene – adică grija față de persoana și de drepturile și libertățile sale fundamentale, își găsește expresia în primul rând în prevederile Constituției României, care, cu drept cuvânt, a fost caracterizată că reprezintă o adevărată „Carta libertății și suveranității naționale, a egalității depline în drepturi pentru toți cetățenii, fără discriminări de naționalitate,...România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului,

drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate...dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant. Pedeapsa cu moartea este interzisă. (alin.3 al art. 22 din Legea fundamentală -principiul umanismului.)...etc”.

Într-adevăr, Constituția României proclamă că întreaga activitate de stat are de scop creșterea continuă a bunăstării materiale și culturale a poporului, asigurarea libertății și demnității omului, afirmarea personalității umane; garantează egalitatea în drepturi a cetățenilor, exercitarea deplină a drepturilor cetățenești în toate domeniile vieții economice, politice, juridice, sociale și culturale, fără deosebire de naționalitate, rasă religie sau sex, inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, a secretului corespondenței, precum și celelalte drepturi fundamentale cetățenești; și interzice orice îngrădire a acestor drepturi și a exercitării lor pe temeiul naționalității, rasei, sexului sau religiei, precum și încălcarea celorlalte drepturi, libertăți cetățenești sau garanții constituționale [7]. Aici, este locul să precizăm că legea fundamentală nu se limitează doar să proclame aceste drepturi sau libertăți cetățenești ci ea prevede și garanțiile materiale și juridice ale exercitării și apărării personalității umane și a drepturilor fundamentale cetățenești [8, pp. 35-52].

Observăm, totodată, că prin consacrarea și garantarea drepturilor omului, Constituția țării noastre se integrează în coordonatele importanței și atenției deosebite și crescânde de care se bucură ideea afirmării personalității umane și a recunoașterii drepturilor ei fundamentale în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, instrument juridic privind respectarea drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene.

Cu atât mai mult cu cât, Carta se aplică în corelare cu sistemele naționale și internaționale de protecție a drepturilor fundamentale, inclusiv cu Convenția europeană a drepturilor omului. Și aceasta deoarece, respectarea drepturilor fundamentale era (și este și în prezent) asigurată, la nivel european, de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului [15]. De altfel, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, la 1 decembrie 2009, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene dobândește *forță juridică obligatorie* [16, pp. 105-124].

În afara de aceasta, Carta este un „*catalog al drepturilor omului*”, care cuprinde, într-un text unic, pentru prima dată în istoria UE, ansamblul drepturilor civile, politice, economice și sociale ale cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene. Textul Cartei este precedat de un preambul și cuprinde 54 de articole sistematizate în 6 Titluri, după cum urmează: Demnitatea; Libertățile; Egalitatea; Solidaritatea; Drepturile cetățenilor și Justiția. Cel de-al 7-lea Titlu cuprinde Dispozițiile generale ce reglementează interpretarea și aplicarea Cartei.

În acest context, Carta va fi interpretată de către instanțele judecătorești ale Uniunii și ale statelor membre, acordând atenția cuvenită explicațiilor redactate sub autoritatea prezidiului Convenției care a elaborat Carta și actualizate sub răspunderea prezidiului Convenției Europene”. Carta este mai mult decât un text juridic care conține o serie de principii. Este obligatorie ori de câte ori instituțiile și organisme ale Uniunii Europene acționează sau se aplică dreptul Uniunii Europene, afirmă autorul Augustin Fuerea.

Este recunoscut astăzi că pacea și securitatea mondială ar trebui să se afle într-o strânsă interdependență cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Astfel, respectarea acestor drepturi și libertăți ale omului ar reprezenta o premisă a respectării drepturilor națiunilor și deci, o condiție esențială a menținerii și consolidării păcii și securității mondiale; iar interdependența și suveranitatea popoa-

relor, dreptul acestora la autodeterminare, înfăptuirea unei democrații reale și consecvente, sunt, la rândul lor, condițiile primordiale pentru recunoașterea și realizarea efectivă a drepturilor omului. De aceea, și totodată ca expresie a unor idei și năzuințe nobile ale omenirii, care au apărut din timpuri străvechi și au parcurs întreaga istorie a gândirii sociale [9, pp. 5-14], a fost luată inițiativa consacării politice și juridice a drepturilor omului, care a condus, după numeroase și îndelungate eforturi, individuale și colective, la elaborarea „*Declarației universale a drepturilor omului*”, adoptată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, ținută la Paris, la data de 10 decembrie 1948 [5]. „*Declarația universală a drepturilor omului*” proclamă în rândul drepturilor care ne interesează mai îndeaproape, următoarele: dreptul omului la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale (art. 3), egalitatea în drepturi (art. 2), egalitatea în fața legii (art. 7), inviolabilitatea persoanei (art. 9), domiciliului, corespondenței, reputației și onoarei (art. 12); de asemenea se prevede interdicția sclaviei (art. 4), a torturii și a pedepselor inumane sau degradante (art. 5), etc.

Pe baza acestei declarații, care a fost proclamată ca un ideal comun de atins de toate popoarele și națiunile și care cuprinde doar o declarație de principii, au fost elaborate apoi mai multe pacte și convenții în care sunt consacrate aceste principii care au fost aprobate și ratificate de statele membre pentru a fi încorporate în legislația lor națională, privitoare la ocrotirea drepturilor omului. În acest caz, socotim necesar să reproducem acest important text legal fundamental. Astfel, alin.1 al articolului 20 din Constituția României prevede că „*dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. Mai departe, în alin 2 al aceluiași articol se arată că, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamen-*

tale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementărilor internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”.

Ideea care reiese din acest text legal este că, prin toate aceste texte se urmărește să se realizeze o largă colaborare internațională pentru protecția drepturilor și libertăților ale persoanei. În felul acesta, afirmarea personalității umane, a libertății și demnității omului presupune în mod necesar, printre altele și garanția apărării ființei umane, a atributelor personalității și a drepturilor și libertăților sale împotriva oricărei atingeri ce s-ar aduce acestora. Pe de altă parte, se poate vedea că apărarea ființei umane, a drepturilor și intereselor personale garantate de lege, constituie una din îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, precum și ale organelor statului nostru.

În acest context, apare evident că o sarcină principală a dreptului nostru o constituie apărarea, printr-un ansamblu de mijloace juridice, (drept civil, dreptul familiei, dreptul muncii, etc) inclusiv prin mijloace de drept penal, a persoanei umane și a drepturilor sale. Pentru realizarea acestei obligații, dreptul nostru penal asigură protecția persoanei umane prin aceea că stabilește un cadru foarte larg și variat de incriminări, pe baza cărora instituie răspunderea penală pentru faptele ilicite prin care se aduce atingere, direct sau indirect, multiplelor drepturi și libertăților fundamentale ale persoanei.

Știința dreptului penal [29, pp. 276-279] și legislațiile penale fac distincție din punctul de vedere al protecției penale, între faptele de pericol social prin care sunt dăunute sau lezate drepturile inerente persoanei umane și faptele prin care sunt periclitate alte drepturi ale personalității.

Astfel, în principal, sunt incriminate ca infracțiuni acele fapte de pericol social care constau în acte sau atentate îndreptate nemijlocit împotriva drepturilor absolute privitoare la existența fizică și la principalele atribute ale ființei și personalității umane. Ele for-

mează o categorie distinctă de infracțiuni, intitulată „*Infracțiuni contra persoanei*”. Pe de altă parte, în afară de acestea mai sunt incriminate și alte diverse fapte de pericol social prin care se aduce atingere sferei largi a celorlalte drepturi și interese personale și cetățenești, care constituie expresia personalității umane în procesul de lărgire și adâncire a democratismului [22], de realizare a egalității și dreptății [21]; aceste infracțiuni sunt situate, însă, în alte categorii sau grupe de infracțiuni din Codul penal sau legi speciale, după diverse interese și relații sociale reținute de legiuitor ca prevalente pentru protecția penală. În acest caz, în România, „respectarea Constituției, a supremației acesteia și a legilor este obligatorie, conform alin. 5 al art. 1 din Legea fundamentală.

Codul penal român acordă importanță deosebită sarcinii de apărare a persoanei și a drepturilor ei, prin aceea că așează „*Infracțiunile contra persoanei*” în Titlul I al Părții speciale, spre deosebire de legea penală anterioară, unde acestea erau reglementate în Titlul II, fiind grupate distinct, spre exemplu, după titlul referitor la infracțiuni contra siguranței statului.

Infracțiunile contra persoanei constau, în genere, în faptele de pericol social ce aduc atingere acelor relații sociale care asigură ocrotirea atributelor esențiale, proprii oricărei persoane, cum sunt dreptul la viață, sănătate, integritate corporală, demnitate și libertate individuală a persoanei. Ele se caracterizează prin aceea că au ca obiect juridic acel mănunchi de relații sociale care asigură drepturile personale ale fiecărei persoane în parte, considerată ca persoană determinară individual. Aceste drepturi personale, denumite și drepturi personale nepatrimoniale [26], reprezintă drepturi inseparabile și indisolubil legate de persoana omului, „*prin care se garantează și se ocrotește personalitatea omului, adică calitatea lui de a fi subiect de drepturi în existența și integritatea sa corporală, ca și în diferitele sale manifestări morale sau intelectuale*” [26]. Dar aceste drepturi sunt privite ca drepturi absolute, apozabile tuturor, în sensul că toți ceilalți membri ai

societății sunt obligați a nu face nimic de natură a aduce atingere dreptului titularului [26]. În dreptul civil, drepturile personale nepatrimoniale sunt clasificate în mai multe grupe distincte. În lucrarea citată, ele sunt cuprinse în trei grupe: drepturile legate de existența și integritatea fizică și morală a persoanei (din care fac parte dreptul asupra integrității fizice și dreptul asupra elementelor morale ale personalității, cum sunt dreptul la onoare și reputație, dreptul la secretul profesional, etc.); drepturile purtând asupra elementelor de identificare a unei persoane (dintre care face parte dreptul la nume și dreptul asupra imaginii unei persoane, a cărei reproducere nu e posibilă fără încuviințarea acesteia) și drepturile asupra creației intelectuale, ca formă de exprimare a personalității (care cuprinde dreptul de autor și dreptul de inventator).

În dreptul penal se recunoaște că în sfera protecției penale sunt cuprinse acele drepturi absolute legate intim de persoana umană denumite și drepturi ale personalității [28, pp. 353.-360] care sunt garantate prin relațiile sociale instituite de stat pentru a apăra diferitele atribute fundamentale ale omului. Sunt cuprinse în această sferă: dreptul la viață (existență) și integritate personală (fizică, corporală), dreptul la libertate individuală (cu variatele sale forme: ca libertate fizică și morală, ca inviolabilitate a persoanei, domiciliului și a secretelor acesteia etc), dreptul la respectul onoarei, demnității sau reputației persoanei [18, pp. 293-302].

Pornind de la o astfel de concepție privitoare la obiectul juridic al infracțiunilor contra persoanei, Codul penal român grupează aceste infracțiuni după criteriul drepturilor personale fundamentale care formează obiectul protecției penale, în nouă capitole (art. 188-227). Astfel, Cap. I – Infracțiuni contra vieții (art. 188-192); Cap. II – Infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății (art. 193-198); Cap. III – Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie (art. 199-200); Cap. IV – Agresiuni asupra fătului (art. 201-202); Cap. V – Infracțiuni privind obligația

de asistență a celor în primejdie (art. 203-204); Cap. VI – Infracțiuni contra libertății persoanei (art. 205-208); Cap. VII – Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217); Cap. VIII – Infracțiuni contra libertății și integrității sexuale (art. 218-223); Cap. IX – Infracțiuni ce aduc atingere domiciliului și vieții private (art. 224-227).

În cadrul acestei grupe de infracțiuni, actualul Cod penal român cuprinde, într-o primă secțiune, infracțiunile contra vieții, sub denumirea de „omuciderea”. Prin aceasta, legiuirea penală română așează în fruntea acestei grupe infracțiunile de omucidere, care constau în esență în suprimarea vieții, adică a existenței fizice a unui om; iar obiectul juridic al acestor infracțiuni constă în relațiile sociale care consacră dreptul absolut la viață a omului considerat în raporturile sale cu ceilalți oameni.

În reglementarea omorului intenționat, Codul penal distinge, sub aspectul gravității, două trepte de incriminare: „omorul” (art. 188 C. pen.), care constituie forma simplă, de bază, sancționat cu închisoare de la 10 la 20 ani și interzicerea exercitării unor drepturi, „omorul calificat” (art. 189), săvârșit în anumite împrejurări agravante care atrag pedepsirea cu închisoare de la 15 la 20 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Codul penal în vigoare asigură o mai bună protecție a vieții persoanei prin aceea că prevede mai multe forme și circumstanțe de agravare ale infracțiunii de omor, decât Codul penal anterior .

Codul penal aduce o reglementare nouă în ce privește infracțiunea „uciderea la cererea victimei”, prin aceea că uciderea săvârșită la cererea explicită, serioasă și repetată a victimei care suferea de o boală incurabilă sau de o infirmitate gravă atestată medical, cauzatoare de suferințe permanente și greu de suportat, se pedepsește cu închisoarea de la 1 la 5 ani, pe considerente de ordin material și social deduse din situația victimei, fondată pe criteriul medico-psihologic al stării pricinuite, aflată într-o astfel de stare justifică micșorarea răspunderii penale. Această concepție

pornește de la constatarea că pot exista stări psiho-fiziologice anormale provocate de procesul fiziologic al sănătății, care, fără a echivala cu inconștiența» diminuează discernământul și explică prin aceasta uciderea la cererea victimei; deci, uciderea victimei a fost determinată de o astfel de boală incurabilă. Remarcăm că actualul Cod penal, spre deosebire de cel anterior, nu prevedea o astfel de încriminare, ceea ce exprimă noua poziție a legiuitorului român în mult discutata problemă a euthanasiei [3, pp. 14-15].

Preocuparea pentru apărarea eficientă a vieții persoanei se reflectă și în modul în care este reglementată răspunderea penală pentru „uciderea din culpă” (art. 192 din C. pen.). Astfel, în afară de forma simplă a acestei infracțiuni, sancționată cu închisoare de la 1 la 5 ani, Codul penal prevede și o formă calificată a acestei infracțiuni și anume uciderea din culpă profesională sau calificată, care constă în uciderea din culpă ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevenire pentru exercitarea unei profesii sau meserii, ori pentru efectuarea unei anume activități, care se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani. Așadar, noua reglementare a uciderii din culpă se remarcă prin extinderea sferei formelor calificate și agravante ale acestei infracțiuni, în concordanță cu pericolul social sporit pe care, în actualele condiții ale civilizației și tehnicii contemporane, (I.A.) îl prezintă faptele de culpă [6].

În sfârșit, în rândul infracțiunilor contra vieții, este prevăzută și infracțiunea „determinare sau înlesnire a sinuciderii” (art. 191 C. pen.) la care, ca inovație, au fost prevăzute: urmarea imediată constă numai în sinuciderea victimei; forma agravantă alin 2 al art. 191 C. pen., are în vedere starea victimei, aceea de minor cu vârsta cuprinsă între 13 și 18 ani sau o persoană cu discernământ diminuat; prin prevederile alin 3 este consacrată o nouă formă agravată; încercarea de sinucidere constituie o cauză de reducere la jumătate a limitelor de pedeapsă; deosebiri mai apar și sub aspectul regimului sancționator.

În Capitolul II, Codul penal român reglementează protecția penală a sănătății și integrității corporale a persoanei. Criteriul de distincție între diferitele forme ale infracțiunii de violență este în acest caz natura urmărilor produse. Astfel, dacă fapta nu a produs decât suferințe fizice, se va încadra potrivit art.190 alin.1, dacă a cauzat leziuni va fi încadrată potrivit art.190 alin.2, iar dacă a avut o urmare mai gravă, dintre cele arătate în art.191, se va încadra potrivit acestui text.

Totodată, este necesar să subliniem că legiuitorul renunță la criteriul zilelor de îngrijiri medicale în delimitarea formelor infracțiunii de violență, dat fiind că acest criteriu s-a dovedit imprecis și s-a pretat la interpretări diferite în doctrină și jurisprudență. Apoi, în privința formelor agravate ale vătămării corporale, au fost eliminate suprapunerile din reglementarea actuală (infirmitate – pierderea unui simț sau organ – încetarea funcționării acestora). De altfel, obiectul juridic specific acestor infracțiuni îl constituie relațiile sociale care consacră dreptul absolut la securitatea persoanei fizice, adică la integritatea fizică sau psiho-fizică (integritatea corporală sau sănătatea) persoanei fizice. Protecția penală a acestei valori social-juridice este asigurată de Codul penal prin aceea că prevede mai multe infracțiuni intenționate sau din culpă. Aceste infracțiuni se diferențiază unele de altele, după felul și gradul vătămării produse apreciat fie în raport de durata îngrijirilor medicale necesare pentru vindecare, fie în raport de producerea unor anumite consecințe grave, expres enumerate de lege.

Legiuitorul nostru a considerat de asemenea că situează, printre infracțiunile contra persoanei, și infracțiunea de rele tratamente aplicate minorului și anume în art. 197 din Cod penal. Spre deosebire de Codul penal anterior, care încrimina această faptă printre infracțiunile ce aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială, și anume a relațiilor legate de ocrotirea familiei în art. 306, Capitolul I Infracțiuni contra familiei, Titlul al IX –lea Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială. În

acest caz, constatăm că, argumentul esențial folosit de legiuitor este cel de inspirație europeană, susținând că și legislațiile penale străine au adoptat o asemenea sistematizare [20].

Codul penal român cuprinde „*Infracțiunile contra libertății persoanei*”. Din cuprinsul acestui capitol, observăm că legea penală acordă o largă protecție penală a libertății fizice și psihice a persoanei împotriva atingerilor ce se pot aduce acesteia prin diferite forme de violență sau constrângere fizică și psihică. Obiectul juridic al acestor infracțiuni îl constituie dreptul la libertate individuală, atât în sensul de atribut al persoanei umane, cât și în cel de drept fundamental al cetățeanului, cu complexul său de componente, consacrate și garantate de Constituție, sau pe care le găsim proclamate și în unele documente internaționale.

În literatura noastră juridică s-a subliniat că „libertatea” este o valoare socială, condiționată de gradul de dezvoltare a societății respective, care, pe plan juridic se manifestă, sub forma dreptului de a valorifica în practică toate însușirile, atributele, interesele și dorințele legitime și raționale ale omului, în limitele admise de lege. De asemenea se menționează că trebuie făcută o diferență între libertate ca atribut al persoanei umane și libertatea ca drept fundamental al cetățeanului [14, pp. 3-5].

Dreptul la libertatea persoanei trebuie privit ca un drept absolut, care implică obligația generală a tuturor celorlalte persoane fizice și juridice de a respecta această libertate în toate formele ei de manifestare și de a se abține de la orice faptă care ar putea să o știrbească sau să-i aducă orice fel de atingere.

În acest context, observăm că acesta a fost îmbogățit cu o incriminare nouă, hărțuirea (art. 208), grup de incriminări care mai cuprinde și: lipsirea de libertate în mod ilegal (art. 205), amenințarea (art. 206) și șantajul (art. 207), fapte al căror conținut juridic nu a fost modificat semnificativ față de cel stabilit prin legea penală anterioară.

În afară de aceste infracțiuni, al căror conținut este asemănător cu cel din Codul penal anterior, mai există și alte infracțiuni prin care se aduce atingere unor aspecte sau componente ale dreptului la libertate, care sunt prevăzute, însă, în alte titluri ale Codului penal.

Codul penal a inclus printre infracțiunile contra persoanei un capitol distinct (capitolul VII) consacrat incriminării faptelor de trafic și de exploatare a persoanelor vulnerabile .

Sub acest aspect, nu este greu de observat că în literatura de specialitate (George Antoniu) s-a susținut că un asemenea capitol distinct s-ar justifica dacă ar cuprinde numai incriminările privitoare la traficul de persoane (art.210) și traficul de minori (art. 211) precum și fapta de folosire a serviciilor unei persoane exploatate (art.216) din necesitatea de a concentra în codul penal unele incriminări mai importante din legea specială nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane. În aceste condiții, în doctrina penală română s-a exprimat unele rezerve, asupra necesității ca în acest capitol să fie cuprinse și infracțiunile de sclavie, supunere la muncă forțată sau obligatorie care prin obiectul lor juridic special aparțin infracțiunilor contra libertății persoanei [23, pp. 4-10].

În ce privește „Infracțiunile contra libertății și integrității sexuale”, așa cum s-a observat în literatura noastră juridică, materia infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale (art. 218-223) este complet revizuită, pe baza unei noi concepții, în acord cu soluțiile din alte sisteme de drept comparat, privind relațiile dintre infracțiunile înscrise în această categorie [11, pp.124-130].

Aducând o mai bună sistematizare și manifestând o mai atentă preocupare pentru apărarea moralității sexuale în general și a celei a minorului în special, actualul Cod penal incriminează: viol (art.218), agresiune sexuală (art.219), actul sexual cu un minor (art.220), coruperea sexuală a minorului (art.221),

racolarea minorilor în scopuri sexuale (art.222) și hărțuirea sexuală (art.223). Din aceste incriminări, își au corespondent în legea penală anterioară numai violul (art.197), actul sexual cu un minor (art.198), coruperea sexuală (art.202) și hărțuirea sexuală (art.204). Apoi, observăm că legea penală în vigoare nu a mai cuprins în acest capitol și alte fapte care aduc atingere vieții sexuale prevăzute în legea penală anterioară cum ar fi fapta de seducție (art.199), incestul (art.203) și perversiunea sexuală (art.201). Din conținutul acestor infracțiuni reiese că obiectul protecției penale îl constituie libertatea și moralitatea vieții sexuale, împotriva actelor de constrângere sau de practicare a unor raporturi sexuale anormale.

Concluzii

Noua legislație penală, după cum remarcăm mai sus, nu își limitează sfera de protecție penală a intereselor și drepturilor persoanei numai la cele cuprinse în dispozițiile privitoare la infracțiunile contra persoanei, ci grija pentru apărarea consecventă a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se reflectă și în alte dispoziții ale Codului penal sau ale legilor speciale care prevăd infracțiuni care, deși fac parte din alte clase sau grupe de infracțiuni, aduc atingere, sub felurite aspecte și modalități, și unor drepturi și libertăți ale persoanei. De exemplu: drepturile și interesele legitime ale persoanei sunt apărute de legea penală prin incriminarea ca infracțiuni și a unor fapte de pericol social care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială (Titlul VIII din Codul penal). Grija față de om și de variatele interese ale acestuia, caracteristică definitorie a principiului umanismului, se reflectă și în dispozițiile Codului penal care asigură protecția penală a unor relații de familie, privitoare în același timp și la anumite drepturi și interese familiale ale persoanei, cum ar fi ale celor aflați în nevoie, ale minorilor sau ale părinților [24], care pot fi lezate prin fapte de pericol social ce constituie infracțiuni contra familiei, ca „abandonul

de familie” (art. 378 C. pen.), sau „nerespectarea măsurilor privitoare la încredințarea minorului” (art. 379 din C. pen.), etc.

Dar drepturile și interesele legitime ale persoanei sunt apărute și prin incriminarea altor fapte antisociale care constituie infracțiuni contra sănătății publice, sau care aduc atingere altor relații privind conviețuirea socială etc.

În fine, pornind de la prevederile constituționale care consacră, printre drepturile cetățenilor și ocrotirea dreptului de proprietate personală (art. 44 din Constituție) ceea ce exprimă grija nu numai pentru apărarea vieții și drepturilor personale ale omului, ci și pentru apărarea patrimoniului acestuia, pot fi considerate ca infracțiuni prin care se aduc atingeri patrimoniului personal sau particular al cetățenilor, agonisit prin muncă sau moștenit, avut care își găsește o corespunzătoare ocrotire penală prin dispozițiile Titlului II, „Infracțiuni contra patrimoniului”, din partea specială a Codului penal. Astfel, în sfera apărării intereselor persoanei umane sunt cuprinse nu numai valorile personale nepatrimoniale, ci și valorile și drepturile patrimoniale ale persoanelor, cărora de asemenea li se asigură o fermă ocrotire prin mijloace de drept penal.

În urma celor arătate, din ansamblul dispozițiilor Codului penal la care ne-am referit, se desprinde cu claritate conturul cadrului larg în care grija pentru om –își găsește expresia în multiplele forme în care este asigurată protecția penală a valorilor sociale legate de persoana fizică și morală a omului, de personalitatea acestuia, de drepturile și libertățile sale legitime, în condițiile unei egalități depline. Fără îndoială, dispozițiile legale referitoare la infracțiunile menționate în această expunere succintă, conțin în același timp și precepte sau indicații implicite cu privire la modul de conduită socială, concordantă cu cerințele respectării ființei umane, a drepturilor și intereselor legale ale acesteia.

Terminând materialul de față, putem spune că, actualul Cod penal aduce o importantă contribuție la apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei și, prin aceasta, codul penal se transformă, astfel, dintr-un instrument de reprimare și opresiune individuală și socială, într-un puternic și eficient scut de apărare a progresului uman și social – expresie autentică și latură esențială a umanismului, democratismului și legalității dreptului nostru penal într-o viziune europeană.

Referințe bibliografice

1. ANTONIU, G. Reflecții asupra conceptului de incriminare. În: *Revista de Drept Penal*, nr.3, 2008, pp. 8-20.
2. ANTONIU, G. *Tratat de drept penal*, Vol. I. Introducere în dreptul penal. Aplicarea legii penale. București: Ed. Universul Juridic, 2015, ISBN/ISSN: 978-606-673-565
3. ANTONIU, G., TOADER, T. (Eds.). *Explicațiile noului cod penal*. Vol. III. București: Universul Juridic, 2015. ISBN/ISSN: 978-606-673-340-3
4. ANTONIU, G., IFRIM, I., et al. *Explicațiile noului Cod penal*. Vol. III, articolele 188-256. București: Ed. Universul Juridic, 2015.
5. CHAGNOLLAUD, D., & DRAGO, G. *Dictionnaire des droits fondamentaux*. Paris: Editura Dalloz, 2010, ISBN2247069436
6. Congresul Asociației Internaționale de Drept Penal Revue Internationale de droit pénal, 1961, pp. 3-4. Disponibil: <https://www.penal.org/de/information> Accesat la 01.02.2024
7. Constituția României. Disponibilă <https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339> Accesat la 04.04.2024.
8. DELEANU, I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Editura Europa Nova, 1996. ISBN 9739183352
9. DEMETER, I. *Declarația drepturilor omului, Schiță istorică*. București: Editura politică, 1968.
10. DOGARU, I., DĂNIȘOR, D. C. *Drepturile omului și libertățile publice*. Lugoj: Editura Dacia Europa Nova, 1997. ISBN 978-973-115-303-2
11. DONGOROZ, V. *Drept penal*. București, 1939.
12. DONGOROZ, V., DĂRINGĂ, G., KAHANE, S., LUCINESCU, D., NEMEȘ, A., FOPOVICI, M., & ȘÎRBU-LESCU, P. *Noul Cod penal și Codul penal anterior – prezentare comparativă*. București: Editura politică, 1968.
13. DONGOROZ, V., KAHANE, S., OANCEA, I., FODOR, I., ILIESCU, N., BULAI, C., & STĂNOIU, R. *Explicații teoretice ale Codului penal român*. Vol. I. București: Editura Academiei, 1969.
14. FERARU, E. Inviolabilitatea persoanei – atribut esențial al dreptului la libertate. În: *Revista română de drept*, 1967.
15. FUEREA, A. Carta Drepturilor Fundamentale A Uniunii Europene – Instrument Juridic Privind Respectarea Drepturilor Omului În Cadrul UE. *Revista de Drept European*, 2009. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>. Accesat - 23.05.2024.
16. FUEREA, A. *Manualul Uniunii Europene*. București: Ed. Universul Juridic, 2016, ISBN: 978-606-673-843-9
17. GEAMĂNU, G. *Dreptul internațional contemporan*. București: Editura didactică și pedagogică, 1965.
18. IFRIM, I. Modalități de ocrotire a vieții intime a persoanei. În: *Studii de Drept Românesc*, 2011.
19. IFRIM, I. Viața ca valoare socială ocrotită prin dispoziții penale. În: *Studii de Drept Românesc*. București, Ed. Academiei Române, 2011, nr. 2, pp. 178- 183.
20. IFRIM, I. Unele observații asupra infracțiunii de rele tratamente aplicate minorului. În: *Revista Dreptul*. București: Ed. Lex Expert, 2012, pp. 19 -25.
21. IFRIM, I. Dreptate și nedreptate. În: *Revista Universul Juridic*, 2023, Noiembrie, 14. Disponibil <https://www.universuljuridic.ro/dreptate-si-nedreptate/>. Accesat -10.04.2024.
22. IFRIM, I. Unele principii constituționale fundamentale și reflectarea lor în dreptul penal român. În: *Principiile constituționale fundamentale și reflectarea lor în ramurile sistemului juridic românesc*, Sesiunea anuală de comunicări științifice, 24 mai 2024. București: Ed. Universul Juridic, 2024, p. 317. Disponibilă: <https://www.icj.ro/ICJ-Volum-2024.pdf>. Accesată la 11.02.2024.
23. IFRIM, I., IONESCU, O. R. *Drept penal român într-o viziune europeană*. București: Ed. Universal Juridic, 2017. ISBN: 978-606-39-0172-0

24. IFRIM, I., SHILBAYA, M. Alienarea parentală element constitutiv al infracțiunii de nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului în concurs cu alte infracțiuni. În: *Revista Universul juridic*, 2022, April. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/alienarea-parentala-element-constitutiv-al-infracțiunii-de-nerespectarea-masurilor-privind-incredințarea-minorului-in-concurs-cu-alte-infracțiuni/>. Accesat - 23.02.2024.

25. IFRIM, I. Partea generală a Codului penal român într-o viziune europeană. În: *Revista Studii și Cercetări Juridice*, 2017, pp. 329-359. ISSN 2284-9394.

26. IONAȘCU, T. *Persoana fizică în dreptul R.P.R.* ISBN: 177-23-38-8.

27. IONESCU, C. *Tratat de Drept constituțional*

contemporan. ISBN978-973-11-5316-2 București: Edit. C.H.Hamangiu, 2008.

28. MANZINI, V. *Instituzioni di diritto penale italiano* (Vol. II). Padova: Cedam, 1941.

29. POP, T. *Drept penal comparat, partea generală*. Vol. II. Cluj: Institutul de arte grafice ardealul, 1923.

30. SABATINI, G. *Instituzioni di diritto penale*. Roma: Società Editrice del Foro Italiano, 1937.

31. SABATINI, G. *Instituzioni di diritto penale italiano*. Vol. II. Padova: Casa de Libro, 1941.

32. THÉVENAZ, A. *La protection contre soi-même*. Berne: Edit. S.A. Berne, 1997, ISBN 3727202467.

33. VINTILĂ, D. *Dreptul internațional contemporan*. București: Editura didactică și pedagogică, 1965.